

NASEVA KIRJA RASKAASTA KIRJAILIJASTA

Erkki Vettenniemi, *Toinen hallitus:
Aleksandr Solzhenitsyn, venäläinen
kirjailija*. Taifuuni, Helsinki 1994.
182 s.

Tamperelainen tutkija **Erkki Vettenniemi** on kirjoittanut erinomaisen oppaan Solzhenitsynistä, jonka elämä ja kirjallinen tuotanto on verrannollinen kokonaiseen aikakauteen. Vettenniemen ansiosta siihen pääsee vaivatta käsiksi aiheeseen vähemmän perehtymätönkin. Kirjoittaja välttää taitavasti vaaran upota kohteensa loputtomaan hetteikköön ja antaa lukijoilleen kestävätkä pitkospuut edetä solzhenitsynismissä eteenpäin. Samalla suomalaiset saavat tuiki tar-

peellisen mahdollisuuden kurkistaa venäläiseen aatehistoriaan. Tiivis kirja paikkaa suurta aukkoa suomalaisten sivistyksessä.

Minua kiinnostaa Solzhenitsyn tässä yhteydessä Venäjän aatehistorian kannalta. En puutu hänen ansioihinsa kirjailijana. Tosin juuri Venäjälle on ominaista kirjailijoiden yhteiskunnallinen ja aatteellinen osallistuminen. He ovat toimineet kautta aikojen yhteiskunnan omatuntona. Tästä on mitä suurimmassa määrin kyse myös Solzhenitsynin kohdalla.

Tuntuu siltä, että Solzhenitsyn käyttää tietoisesti hyväkseen tätä perinnettä. Ei ole sattuma, että hän palasi takaisin Moskovaan rautateitse halki Siperian ja Venäjän. **Kuprin** palasi 1909 Kiovaan kirjailija-messiaana ja kirjailija-profeettana. Tässä on yhtymäkohtia **Tolstoihin** ja jopa **Leninistä** on tehty myytti "veturinlämmittäjänä". Rautatiet ja joet ovat Venäjän valtasuonia. **Gogol** on osuvasti maininnut, että tiet (*dorogi*) ja typerykset (*duraki*) ovat Venäjän kehityksen esteitä. Onko Solzhenitsynin käyttäytymisessä sittenkin jotain liian laskelmoitua ja imelää?

Solzhenitsynin paluuta yksinoikeudella kuvannut länsimainen *BBC:n* tv-ryhmä sai nykyvenäläisiltä happaman kommentin koko "teatterista". Varsin yleinen käsitys Moskovassa tänään on se, että Solzhenitsynin vanhoillisuus ja vaikeaselkoisuus on ajanut hänen junansa sivuraiteille. Sanon tämän omien keskustelujeni ja vaikutelmieni pohjalta, jotka syntyivät Moskovassa joulukuussa 1994. Tästä näkökulmasta Vettenniemi lataisi siis liian suuria odotuksia Solzhenitsynin aatteellisen ja poliittisen painoarvon suhteen "toisena hallituksena" Venäjän nykytilanteessa.

Tavallinen venäläinen kengänkuluttaja ei ole nyt innostunut historian vääräyksistä. Hän olisi halukas vaihtamaan demokratian ja *glasnostin* "pariin kunnon talvijalkineita". Enemmän kuin Kolymassa kuoliaksi paleltuneet miljoonat häntä huolettaa sadat Moskovassa

pakkaseen nyt paleltuvat.

Solzhenitsyn aatehistorioitsijana

Solzhenitsyn pitää pääteoksenaan 7000-sivuista *Punaista pyörää*. Sen on ollut määrä oikaista *bolshevikkien* ja heidän perillistensä aikaansaamat historian kirjoituksen vääristymät. Teossarja kattaa vuodet 1914-1917. Se on eittämättä tärkeä ja monumentaalinen. Sen "nieleminen" edellyttää kuitenkin tiettyjen lähtökohtien hyväksymistä: Lenin, bolshevikit ja marxismi ovat pahuuden ja vihan lähteitä. "Elämän perusrunko on uskonnollinen, ei puoluepoliittis-ideologinen tietoisuus".

Vettenniemen mainitsema "politikoivan sosiologin **Boris Kagarlitskin** tapainen autenttisen sosialismin ikuinen etsijä" sanoo punaisen ympyrän sulkeutuneen. "Aloitimme punaisen terrorin tuomitsemisesta ja päädyimme valkoisen terrorin oikeuttamiseen". Niin Kagarlitski kuin Solzhenitsynkin ovat silminnäkijöinä, kuinka hajonneen totalitaarisen monoliitin tilalle nousee autoritaarinen ja barbaarinen kapitalistinen valtakoneisto.

Marxilaisuus on Solzhenitsynin mukaan erehtynyt kaikissa taloutta ja yhteiskuntaa koskevissa ennustuksissaan. Historian ironiaa on nyt vain se, että Venäjän nykyinen "kapitalismin alkuperäisen kasaantumisen vaihe" sosiaalisine seuraamuksineen on kuin suoraan **Marxin Pääomasta** kopioitu. Ja "nurkkakuntainen kapakkakiihottaja" Leninkin ennusti, että Venäjän siirtyminen kapitalismiin tulisi olemaan äärimmäisen tuskallista. Sosiaalinen konflikti kärjistyy päivä päivältä. Seuraavtko venäläiset puolalaisten, unkarilaisten ja bulgariaalaisten esimerkkiä äänestämällä "entiset kommunistit" jälleen valtaan? Historia irvailee vielä niinkin, että Solzhenitsynin valtioduumassa käytämän puheen julkaisi vain hänen kannaltaan surullisenkuuluisa *Pravda*. Punainen pyörä sulkeutuu tässäkin.

Solzhenitsyn vetää puoleensa arvoelua taipumuksestaan vääntää historialliset tapahtumat omaan viitekehukseensä sopiviksi. Selkein esimerkki tästä on Solzhenitsynin kaunokirjallinen kuvaelma *Lenin Zurichissä*, jonkinlainen venytetty pilkkakirjoitus. Stalinin terroria ansiokkaasti tutkinut **Roy Medvedev** mainitsee esimerkkinä sen miten Solzhenitsynin kohtelee 24 vuotta vankileireillä ollutta **Jakubovitshia**. Ihmisestä joka vietti lähes neljännesvuosisadan vankileireillä ja vankiloissa osoittaen tällöin vankileiritovereidensa mukaan korkeimpia inhimillisiä moraalisia ominaisuuksia Solzhenitsyn kirjoittaa ikään kuin provokaattorista ja "löydöstä syyttäjänvirastolle". Kaikki tämä johtuu siitä, että **Jakubovitsh**, joka oli vuonna 1917 *bolshevikki*, alkoi myöhemmin tehdä yhteistyötä *bolshevikkien* kanssa ja pysyi vielä leireistä päästyäänkin sosialismin kannattajana.

Stalinin terrorin kärki kohdistui 30-

luvun jälkipuoliskolla itse kommunisteja ja puolueen jäseniä vastaan. Se oli ilmi-selvää kadunmiehellekin, joka nukkui yönsä paljon rauhallisemmin kuin kommunistit. Solzhenitsyn ei tunnusta 1936-1939 vangittuja kommunisteja Stalinin terrorin uhreiksi.

Solzhenitsyn ojentaa Venäjän kuin peilinä lännelle, johon se voi katsoa omaa moraalista kuvaansa. Totta, kun **Jeltsin** pommitutti Venäjän parlamenttia, niin suomalainen kansanedustaja totesi, että "mitä pahaa tuossa nyt on, sillä nehan siellä sisällä ovat vanhoillisia ja kommunisteja". Tshetsheenitkin ovat olleet pitkään pelkkää rikollisainesta.

Itse olisin toivonut Vettenniemeltä kriittisempää otetta Solzhenitsynin kansallisuuspoliittisiin käsityksiin. Jeltsin keskusteli Solzhenitsynin kanssa neljä tuntia ennen kuin päätti hyökätä tshetsheenien kimppuun. Solzhenitsyn vaikenee verilöylystä. Vankileirit läpikäynyt ihmisoikeustaistelija **Sergei Kovalkov** on noussut Venäjän kansalliseksi omaksittunoksi. Hänen mielestään Jeltsinin hallinto on ohittanut valheissa kommunistit ja jopa **Göbbelsin**.

Solzhenitsynia on arvosteltu isovenäläisestä suurvaltashovinismista. Hän ei voi sietääkään Leniniä, joka kansallisuuspoliittisessa testamentissaan sanoi haluavansa järkkymättömästi hinnalla millä hyvänsä, suunnattomien uhrausten ja myönnytysten hinnalla pitää yllä rauhaa kaikkien niiden kansallisuuksien kanssa, jotka kuuluivat ennen Venäjän valtakuntaan eivätkä halunneet jäädä yhteen sen kanssa. Tässä Solzhenitsyn syyttävä sormi osoittaa kohti Leniniä. Olisin toivonut Vettenniemen kommentoivan lisäksi Solzhenitsynin tv-lausun-toja siitä, kuinka suomalaiset Karjalassa muka polkevat venäläistä kantaväestöä.

Jugoslavian konfliktin syyllisenä Solzhenitsyn näkee kommunisti **Titon**. Oikeauskoiset kristityt serbit suorittavat Bosniassa vain lähetystehtävänsä. Tshetsheenitkin ovat toisuskoisia muslimeja. Solzhenitsynin kristinuskko koet-teele rajojaan.

* * *

Lueskeltuani Moskovassa *NKP:n* arkistossa politbyroon Solzhenitsynia käsitteleviä pöytäkirjoja haluaisin tieteenkin, että vastikään avautuneita arkistoinaistoja olisi hyödynnetty myös Vettenniemen oivassa teoksessa. Solzhenitsynin vastustajien argumentoinnin analyysi olisi vain selkiinnyttänyt "voittajan" kuvaa. *NKP:n* papat näkivät Solzhenitsynin ennen kaikkea kylmän sodan ideologisen taistelun käiskas-sarana. Tuosta tirkistysaukosta heidän käyttäytymiselleen löytyy tietty looginen perusta. Lännen suhtautuminen Solzhenitsyniin on ollut ehkä jonkin verran monisyisempi. Tosin, kuka on tänään kiinnostunut Solzhenitsynin julkaisemisesta suomeksi?

Aimo Minkkinen